

ACC. NR M. 14138: 1-7.

Landskap: Västergötland Upptecknare: Karl Johansson, Alvaga, Flaid
Härad: Kind Berättare: olika personer; se uppl. bl. sidans
Socken: Ö. Fjälunda Berättarens yrke: kalända!
Uppteckningsår: 1956 Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkkryddor. s. 1-7.

LUF 88.

ACC. N:R M. 14138:1.
1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Inf 88
1.

KYRKKRYDDOR.

L U F 88.

Om seden att ha kvistar och blad av blommor och liknande med sig till kyrkan, har förekommit här på orten, torde detta ha varit mycket länge sedan. Jag vill dock inte med bestämdhet säga, att den inte funnits. Men det mest troliga är dock, att denna sed ej varit bruklig här. De gamla personer, som jag frågat om detta är i 75-80 års åldern, min mor 82 i år, men ingen av dem har hört talas om denna sed. Vissa sådana seder, kan vara brukliga i en socken, men kanske inte i grannsocknen. Som exempel på detta kan jag nämna en sed, som jag aldrig sett eller hört omtalas varit brukligt här i Frölunda, men däremot i grannsocknarna Mårdaklev och Kalv, som även tillhör samma pastorat. Det är seden att lägga ut hackat granris på vägen där en ~~XXXXXX~~ likprocession går fram. Detta har jag sett många gånger i norra Halland och i de södra delarna av förut nämnda socknar. Även vad, som gäller blomsterkvastar, torde denna sed ej heller varit vanlig här, med undantag för sådana blomsterkvastar, som man lade på någon avliden anförvats grav. Hade man lång väg till kyrkan, skedde detta i samband med att man besökte gudstjänsten. Det torde endast ha varit i samband med begravning, som man haft blommor med sig till kyrkan. Och detta endast

ACC. N:R M. 14138:2.
2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

sommar och hösttid, när det fanns vilda blommor att plocka, som man ~~EXX~~ själv kunde binda en bukett av. Vintertid tog man ~~hade~~^{gick} tillgång till myrten fanns, sådana kvistar i stället för blommor. Att köpa blommor till sådana tillfällen förekom ej, åtminstone inte bland de bredare folklagren. Seden att ha luktfaskor med sig här förekommit vid kyrkbesök. Luktdosar torde också ha förekommit, men ej varigt så vanligt. Luktvattnet medfördes i små flaskor, det var små utsirade sådana, som mest liknade en parmfynflaska av i dag. Var sådana köptes vet jag ej bestämt, men det mästa luktvattnet, som användes var kanelolja och detta kunde köpas på apotek. Hur man bar dem med sig har jag ej lyckats att få reda på, men troligen i någon liten ficka i klädslen. De kom till användning när, som helst under den pågående gudstjänsten. Det var endast kvinnor, som hade luktfaskor och luktdosar. Det var också endast de rika, som hade råd med en sådan lyx och i regel mest de unga. I regel var det så, att familjemedlemmarna satt bredvid varandra, dessa kunde nog få "lukta", men lånades ej bort till andra. Denna sed var nog lika vid alla de olika kyrkliga förrättningarna. Något annat namn än luktfaskor har jag ej hört. Fast på det gamla bygdespråket här var uttrycket "loktevatten". Äpplen och bakverk torde ej ha varigt vanligt att ha med sig in i kyrkan för att förtära under pågående gudstjänst. Karameller av olika slag, vanligt kaffesocker, kaffebönor, inge-

fära och kryddnejlikor. Karamellerna förvarades i strutar, som tidens sed var, om någon hade något särskilt att förvara karameller m, m, för kyrkligt bruk vet jag ej, ej heller min berättare, men det är knappast troligt, för en ask eller liknande föremål skulle väl blivit allt för skrymmande i en ficka. Hur längen denna sed förekom, är svårt att exakt bestämma, i en viss mån förekommer den än i dag. De äldre använder eller rättare sagt förfriskar sig mycket med tabletter, den yngre ungdomen och barn, med karameller av olika slag. Många av dessa är numera inneslutna i cellofanpapper. I mitt arbete, som kyrkovaktmästare finner jag detta vid städningen. Självt minns jag, att det år, som jag gick "och läste för prästen, det var 1916. Var det en gammal gumma, som varje gång hon kom till kyrkan, hade en liten flaska med mjölk med sig och ingefära. Ingefära var en skarp krydda att tugga, jag minns själv att det var rätt många, som gjorde detta förr. Men jag har inte själv sett och inte hört någon omtala, någon mer än denna gumma, som haft mjölk med sig i kyrkan här. Hon satt, som den tidens sed var, på en bestämd plats i kyrkan. Mjölksflaskan och pappret ~~XXXX~~ eller påsen med ingefäran och sockret hade hon bredvid sig på bänken, var det ont om plats hade hon det i knät. Vi barn hade roligt åt det här och svårt

ACC. N:R M. 14138:4
4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

Att klara oss för skratt, när hon tog sina klunkar ur flaskan, och ingefäran tuggade hon jämt på. Seder liknande denna försvann säkert med att de gamla gick bort och tordes sålunda ha skett undan för undan. Seden att ha med sig karameller och olika kryddor förekom mest av kvinnor och ungdom. Männen de, som använde snus hade givetvis också detta med sig i kyrkan. Man bjöd den, som satt närmast åt båda sidor även framför och bakomvarande. Att bjuda på snus förekommer i kyrkan även nu, men ej i samma omfattning. Förr var det många fler, som använde snus, än i dag. Seden att bjuda på snus i kyrkan var allmän, den ene bjöd en gång den andra en annan gång, de tuggade dubbelt så mycke snus i kyrkan, som de annars gjorde och som deras vana fodrade. De flesta gutbarna var heller inte så noga med placeringen av det använda snuset, det hamnade på golvet och fanns där i stora mängder. Bränvin skulle ju användas vid alla företag förr i världen, så var även fallet vid färden till kyrkan. Att bränvin använts inne i kyrkan har jag dock inte hörts omtalas. Vid kyrkstallarna torde ha varit den mest använda platsen för intagandet av kyrksupen, för den som färdades med häst. Då hade de avlämnat sina respektive fruor och flaskorna gick ju fint att dölja i vagnar eller slädar. Att bjuda i kyrkan vid några särskilda familjära förrättningar var ej brukligt, detta skedde i så fall i hemmet. Som jag förut nämnt, var det ej brukligt att ha frukt eller bak-

verk med sig in i kyrkan, men sådant medfördes dock och åts på vägen. Detta var nog också behöfligt, många hade lång och vintertid dålig väg att gå. Gudstjänsterna tog också lång tid i anspråk, de flästa präster~~na~~na hade långa predikningar. Nästan alla begravningar skedde också på söndagarna, det var endast de rika, som begravdes på någon annan dag. Det var också sed att alla bygdens auktioner kungordes från predikostolen och även annonserades det om vissa saker, som den och den hade till salu. Sammanlagt tog en gudstjänst en ganska lång tid i anspråk, så det var nog ganska befogat~~ä~~ att ha lite vägmat med sig. Det var också ganska vanligt att de, som hade lång väg att gå, att de på vägen hem från kyrkan blev inbjudna till släktingar, vänner eller bekanta, för att dricka, som det sades "kyrkkaffe". Att prästerna på något sätt uttryckt sitt ogillande av dessa seder har jag ej hört att det förekommit här. Hur, eller av vad orsak dessa olika bruk försvunnit, är svårt att ge något bestämt svar på. Min uppfattning är, att de, som alla andra gamla seder och bruk, systematiskt försvunnit med de gamlas bortgång. Men i detta fall får väl också sägas att de i en viss mån lever kvar. Kaf^ueböner, socker och olika kryddor har ersatts av tabletter och olika slag av karameller. Snusätandet och att spotta ut det på golvet, har i stort sett försvunnit, men ännu några år inpå 30talet

ACC. N:R M. 14138:6.

6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

var det ganska vanligt. Seden att ha kyrkbränvin med sig, är försvunnen sedan längre tid tillbaka. När den försvann kan jag ej precisera men troligen någon gång under, eller strax efter första världskrigets slut. En sed, som var ganska vanlig här och, som torde ha förekommit i alla landsortssocknar, åtminstone i skogssocknarna med stora arealer och långa avstånd till varandra. Detta är inte efterfrågat i frågeformuläret, men jag tar mig friheten att göra en kort uppteckning av densamma. I äldre tid när det inte fanns telefon och heller inga sycklar, var det vanligt att i samband med kyrkbesök också uträtta sina värdsliga angelägenheter. Frågan är väl också om det inte var många som gick dit, åtminstone någon gång blott för dessa angelägenheter skull. Denna sed var att man på kyrkbacken skulle träffa folk och med dem bestämma om olika saker och ting. Träsko, toffel och skomakare, skulle träffas och bestämmas med, när de kunde få sådana arbeten utförda. Det hände också att dessa yrkesmän hade med sig färdiga förutbeställda skor och träskor, som överlämnades ~~XX~~ till beställarna. Alla yrkesmän, som man önskade att få något arbete utfört av, var kyrkbacken en mötesplats för. Man gick också för att träffa sådana, som man skulle göra alla möjliga affärer med. En bonde, som hade en sugga som skulle grisa, eller hade smågrisar att sälja, köpa och sälja pota-

~~XXXX~~

ACC. N:R M. 14138:7.

7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

tis, ja allt, som hör ett jordbruk till, avhandlades och gjordes äffärer med. Detta skedde ~~XXXX~~ ute på kyrkogården, före och efter gudstjänsten. Denna sed var ganska vanlig rätt längen, den levde kvar rätt längen in på 1920 talet. I äldre tid var det också vanligt att de, som var vana att röka tobak, gjorde detta i kyrkan under pågående gudstjänst. Detta blev av de, som makten hade förbjudet. ~~XXXXXX~~ Det förekom också att det i kyrkan tändes eld av trätjära blandad med någon mera ingrediens, troligen sågspån. Detta gjordes när smittosamma sjukdomar grasserade, detta var alltså en hygienisk åtgärd, till försök att hindra smittans spridande.